

Özgürlüklerinden yoksun bırakılmış yasa dışı göçmenler için koruma önlemleri

*19. Genel Rapor'dan Alıntı,
2009 de yayınlanmıştır*

Ön açıklamalar

75. 1997 yılında yayınlanan 7. Genel Raporunun esasa ait bölümünde CPT, yabancılar yasası ("göç nedeniyle gözaltında tutulan kişiler" *bundan böyle* "göçmen tutsaklar") kapsamında özgürlüklerinden yoksun bırakılmış yabancı uyrukluların korunma önlem ve koşullarına ilişkin konumunu ve bu kişilerin sınır dışı edilmeleri konusundaki görüşlerini ayrıntılı olarak açıklamıştır.¹ Müdahale döneminde, CPT bazı ülkelerde göçmen tutsakların hala alıkondduğu özel göçmen tutukevlerine ve polis merkezleri ile cezaevlerine sık ziyaretlerde bulunmuştur. Bu ziyaretler, çoğu kez, Komite'nin göçmen tutsakların özellikle tutuklanma anında, gözaltı süresinde veya sınır dışı edilirken çeşitli kötü muamele biçimlerine karşı savunmasız olduğu yönündeki görüşlerini pekiştirmiştir.

Bu gruptaki kişilerin savunmasız kırılgan konumları nedeniyle CPT, ziyaretlerinin çoğunda dikkatini göçmen tutsakların gördükleri muameleye odaklamıştır. Komite diğer yanda kendi standartlarını, örneğin göç nedeniyle gözaltında tutulan kişiler dahil, yabancı uyrukluların havayoluyla sınır dışı edilmesiyle ilgili 13. Genel Rapor tüzüğü üzerinde incelikte çalışarak geliştirmeye devam etmiştir.²

76. Bu 19. Genel Raporda CPT, gözetim altında tutulan göçmenlerin korunmasına ilişkin görüşlerini ortaya koyarken çocuklar üzerinde özellikle yoğunlaşmaktadır.³ "Özgürlükten yoksun bırakılmış göçmen tutsaklar" kavramı, bir ülkeye yasa dışı yollardan girdikleri (veya girmeye teşebbüs ettikleri) veya söz konusu ülkede yasal bulunma sürelerini aştıkları için yabancılar yasası kapsamında özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişileri belirtmek için kullanılan bir terimdir.

Sığınmacıların, iltica başvuruları reddedildiğinde ve ülkedeki oturma izinleri iptal edildiğinde bu tanıma girmelerine rağmen, yasa dışı göçmen olmadıkları not edilmelidir. Sığınmacıların hürriyeti, başvurularının sonucunu beklemeleri sürecinde kısıtlandığında, onlara statüleriyle uyumlu ve aşağıdaki paragraflarda açıklanan göçmen tutsaklara uygulanabilir koşulların ötesinde geniş kapsamlı koruyucu önlemler sağlanmalıdır.⁴

¹ Bkz. Belge CPT/Inf (97) 10, paragraf 24-36.

² Bkz. Belge CPT/Inf (2003) 35, paragraf 27-45.

³ Bu, tek savunmasız grubun çocuklar olduğunu göstermez. Örneğin yaşlı kişiler ve yalnız kadınlar da savunmasızdır.

⁴ İltica talebinde bulunanlar için Sığınmacı Statüsü'ne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve onun 1967 Protokolü'nden kaynaklanan belirli uluslararası yönergeler bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği mevzuatı, özellikle

Yasa dışı göçmenleri özgürlüklerinden yoksun kılma

77. CPT, ziyaretleri sırasında Avrupa Konseyi'ne üye birtakım Ülkeler'in yasa dışı göçmenlerin özgürlüklerinden yoksun kılınması koşullarını iyileştirmek için ciddi bir gayret gösterdiğini tespit etmiştir. Bununla birlikte, CPT, özgürlüklerinden yoksun bırakılan yasa dışı göçmen ve kimi zaman sığınmacıların hala elverişsiz koşullarda tutuldukları bir çok durum ile karşılaşmaktadır. Buna artık kullanılmayan ve sınırlı sağlık koşullarına sahip veya hiçbir sağlık tedbiri bulunmayan, tıka basa yataklar veya yere serilmiş şiltelerle dolu, haftalarca hatta aylarca bir arada tutulan yüzlerce kişinin üst üste yerleştirildiği, herhangi bir etkinliğin gerçekleştirilmediği, dışarıdaki hayata erişimi bulunmayan ve kötü hijyen şartları altındaki bir ambar örnek olarak gösterilebilir. CPT delegasyonları polis merkezlerinde, bırakın haftalarca tecrit edilmeyi, 24 saat boyunca bile zor kabul edilir koşullarda tutulan yasa dışı göçmen bulmaya devam etmektedir.

Bazı ülkelerde yasa dışı göçmenler cezaevlerinde tutulmaktadır. CPT'nin görüşüne göre bir cezaevi ortamı tanımı gereği, suçlanmamış veya cezayı gerektiren bir suç işlediği kanıtlanmamış birinin alıkonmasına uygun bir yer değildir. İlginç olan nokta, CPT tarafından ziyaret edilen birçok kurumda cezaevi yöneticileri ve personeli yasa dışı göçmenlerle ilgilenebilecekleri teçhizat ve eğitime sahip olmadıklarını kabul etmeleridir. Bu bağlamda CPT, yasa dışı göçmen merkezlerinde çalışan personelin özellikle ağır bir göreve sahip olduğunu yinelemek ister. Sonuçta, bu kişiler dikkatle seçilmeli ve uygun eğitimi almalıdır.

78. Avrupa Konseyi üye devletlerinde yasa dışı göçmenler için birçok özgürlüğü kısıtlayıcı kurum bulunmasına rağmen, hala tüm Avrupa kıtasını içine alan⁵ ve göçmen tutsakların nitelikleri ve kendine özgü ihtiyaçlarına yönelik minimum standartları ve koruyucu önlemleri belirleyen kapsamlı bir enstrüman bulunmamaktadır.

Cezaevlerinde tutulan göçmen tutsaklara 2006 Avrupa Cezaevi Kuralları uygulanır. Bununla birlikte, Kurallar'ın Açıklama kısmında göç nedeniyle gözetim altında tutulan kişilerin prensipte cezaevlerinde tutulmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle Kurallar, yasa dışı göçmenlerin sınır dışı edilme prosedürlerinin hazırlanması ve yürütülmesiyle ilgili olan meseleler gibi özel ihtiyaçlarını ve durumlarını ele almaz. İnsan Hakları konulu Avrupa Sözleşmesi'nin 5 (1) (f) Maddesi uyarınca, yasa dışı göçmenlerin, sınır dışı etme sürecinde veya ülkeye yasal olmayan yollarda girişi önlemek amacıyla alınan önlemler için özgürlüklerinden yoksun bırakılabilecekleri not edilmelidir. Bu durumda yasa dışı göçmenleri özgürlükten yoksun kılmanın amacı, cezaevlerinde tutuklu veya hükümlü olarak tutulan kişileri özgürlükten yoksun kılma amacından önemli ölçüde farklıdır.

79. Yasa dışı göçmenlere uygulanacak tutukluluk durumu, onların özgürlüklerinin kısıtlanmasının doğasını yansıtıcı, sınırlı kısıtlamalar içeren ve çeşitlendirilmiş etkinlik rejiminden oluşmalıdır. Örneğin, özgürlükten yoksun kılınmış yasa dışı sığınmacılar dış dünya ile anlamlı bir teması sürdürebilmek için (sık telefon görüşmeleri yapabilmek ve ziyaretçi kabul edebilme olanakları dahil) her olanağa sahip olmalı ve tutuldukları kurum içindeki hareket sebestlikleri mümkün olduğunca az sınırlandırılmalıdır. Cezaevlerindeki tutukluluk koşulları bu gereklilikleri

---

sığınmacıların kabulü için asgari standartları belirten 27 Ocak 2003 tarihli Konsey Yönergesi 2003/9/EC birtakım garantiler oluşturmuştur; ancak bu mevzuatın uygulanabilirliği AB üyesi Ülkeler ile sınırlandırılmıştır. Hızlandırılmış iltica prosedürleri bağlamında, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 1 Temmuz 2009 tarihinde kabul edilen insan haklarını korumaya ilişkin Yönergelere de başvurulmalıdır.

⁵ Üye Ülkeler'de yasa dışı ikamet eden üçüncü ülke uyruklu kişilerin ülkelerine iadesi için ortak standart ve prosedürler konulu Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 16 Aralık 2008 tarihli ve 2008/115/EC sayılı Yönergesi, diğer unsurların yanı sıra, özgürlüklerinden yoksun kılınmış yasa dışı göçmenlerle ilgili standartlar sunar. Yönerge, çoğu AB üye Ülkeleri'nde ve bazı diğer ülkelerde uygulanabilir ve 2010 yılı sonunda ulusal mevzuata aktarılmalıdır.

karşılığında bile -ki bu, şüphesiz her zaman geçerli değildir- CPT, yasa dışı göçmenlerin cezaevi ortamında tutulmalarını yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü esas itibariyle kusurlu görür.

80. Bazı ülkelerde yetkililer, sınırdışı edilmeyi bekleyen yasadışı göçmenleri süre kısıtlaması veya mahkeme kararı olmaksızın rutin olarak idari tutuklamaya başvurmaktadırlar. Böylece, otomatik olarak baş vurulan idari tutuklama, diğer unsurların yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihat hukukuyla çelişkiye düşme riski taşıdığı da açıktır. CPT'nin görüşüne göre Ülkeler, yasa dışı göçmenleri özgürlüklerinden yoksun kılmak yönünde iradelerini kullanırken seçici davranmalıdır; tutuklama kararı her vakanın titizlikle incelenmesi sonucu verilmelidir.

Özgürlükten yoksun kılmanın başlangıç aşamalarındaki temel haklar

81. CPT, tutuklu göçmenlerin, özgürlüklerinin kısıtlanmasının ilk anlarından itibaren, diğer tutuklular ile aynı şekilde üç temel haktan yararlanmaları gerektiğini düşünür. Bu haklar şunlardır: (1) bir avukata erişebilme, (2) bir tıp doktoruna erişebilme, ve (3) bir akrabayı veya tercih ettiği bir üçüncü şahsı hürriyetini kısıtlayıcı tedbir hakkında bilgilendirebilme.

82. Bir avukata erişim hakkı, avukatla özel konuşma yapabilme ve ikamet, tutukluluk ve sınırdışı edilme ile ilgili konularda yasal danışmanlığa erişme hakkını içermelidir. Buna göre, yasa dışı göçmenler kendi kendilerine bir avukat atayacak ve ücretini ödeyecek durumda olmadıklarında, yasal yardıma erişimden faydalanabilmelidirler.

Ayrıca, gözaltına alınan yeni tutuklular, bir doktor veya doktora rapor veren tam yeterliliğe sahip bir hemşire tarafından gereken şekilde muayene edilmelidir. Bir doktora erişim hakkı, -yasa dışı göçmen istediği takdirde- dilediği bir doktor tarafından muayene edilme hakkını içermelidir; bununla birlikte, tutuklunun bu muayenenin maliyetini karşılaması talep edilebilir.

Tutuklama tedbiriyle ilgili olarak bir akrabayı veya tercih edilen bir üçüncü şahsı bilgilendirme, yasa dışı göçmenlere gözaltına alınma sırasında cep telefonlarını muhafaza etmelerine veya hiç değilse onlara erişebilmelerine izin verildiği takdirde oldukça kolaylaşacaktır.

83. Bu üç temel hakka ek olarak uluslararası anlaşmalar, gözaltındaki bir yasa dışı göçmene konsolosluk yardımı talep etme hakkını da tanırlar. Ancak, her yasa dışı göçmen kendi ulusal yetkilileriyle temasa geçmek istemeyebileceğinden bu hakkın kullanılması, ilgili kişiye bırakılmalıdır.

84. Yeni gelen yasa dışı göçmene bu haklar konusunda anladıkları lisanda derhal bilgi verilmesi şarttır. Bu amaçla onlara, uygulanabilir prosedürü açıklayan ve haklarını açık ve basit şekilde belirten bir belge sistematik olarak verilmelidir. Bu belge, gözaltındaki kişilerin en yaygın konuştuğu lisanslarda hazırlanmalı ve gerekiyorsa, bir tercümanın hizmetine başvurulmalıdır.

Özgürlükten yoksun kılma sırasında genel koruma önlemleri

85. Her özgürlükten yoksun kılma vakası, ilgili kişinin tutulduğu kurumda kolayca bulunabilen ve kişiye özel bir tutuklama emrini kapsamalı ve bu tutuklama emri özgürlükten yoksun kılmanın başlangıç aşamasında veya hemen sonrasında düzenlenmelidir. Bu temel gereklilik, özgürlüklerinden yoksun kılınan yasa dışı göçmenlere için eşit derecede geçerlidir. Ayrıca, kolluk kuvvetleri tarafından özgürlüklerinden yoksun kılınmış kişiler için gerekli koruma önlemleri, her kişi için gözaltına alınmasının tüm yönlerini ve bununla bağlantılı olarak alınan tüm eylemleri kaydeden tek ve kapsamlı bir gözaltı kaydı tutulduğu takdirde pekiştirilir.

86. Gözaltında tutulan yasa dışı göçmenler, adli bir kurum tarafından zamanlı bir şekilde verilen özgürlüklerinden yoksun kılınma kararının yasallığını anlamalarına olanak tanıyan etkin bir yasal çözümden faydalanmalıdır. Bu mahkeme kararı, yeterli olanakları bulunmayan kişiler için ücretsiz olması kaydıyla, yasal yardım eşliğinde sözel olarak ve (gerekiyorsa) tercüman aracılığıyla bildirilmelidir. Tutukluluk halinin devam etmesi gereği, bağımsız bir merci tarafından düzenli aralıklarla gözden geçirilmelidir.

87. Düzenlemeler, gözaltında bulunan yasa dışı göçmenlerin bir avukat veya bir doktora sürekli danışabilmesine ve STK (Sivil Toplum Kuruluşu) temsilcilerinin, aile fertlerinin veya diledikleri diğer kişilerin ziyaretlerini kabul edebilmelerine ve onlarla telefon irtibatı kurabilmelerine olanak tanıyacak şekilde yapılmalıdır.

Yabancılar yasası kapsamında aynı ailenin diğer üyeleri de özgürlüklerinden yoksun bırakılmışsa, onları birbirlerinden ayırmamak için mümkün olan tüm çaba gösterilmelidir.

88. Hürriyeti kısıtlayıcı tüm kurumlarda açık ve net bir iç yönetmeliğin olması, gerek yasa dışı göçmenler gerekse personel için yararlıdır; bu kuralların gerekli lisanlarda hazırlanıp mevcut olması önemlidir. İç yönetmelik, yapısı gereği öncelikle bilgi verici olmalı ve tutukevindeki günlük yaşamla ilgili mesele, hak ve görevleri en geniş yelpazede ele almalıdır. İç yönetmelik ayrıca disiplin prosedürlerini içermeli ve tutuklulara işledikleri iddia edilen ihlal konusunu öğrenme ve empoze edilen tüm yaptırımlara karşı bağımsız bir merciye müracaat etme hakkı sağlamalıdır. Bu tür bir yönetmeliğin bulunmadığı yerde gayriresmi (ve kontrolsüz) bir disiplin sisteminin gelişmesi riski vardır.

Güvenlik nedeniyle veya yasa dışı sığınmacının kendisini himayesi için bir tecrit tedbirinin uygulanması durumunda, bu prosedürlere etkin koruma önlemleri eşlik etmelidir. Söz konusu kişiye, ona karşı alınan tedbirin nedenleri hakkında bilgi verilmeli, tedbirin uygulamaya konmasından önce mesele üzerinde görüşlerini sunmasına olanak tanınmalı ve uygun bir mercinin huzurunda tedbire itirazda bulunmasına izin verilmelidir.

89. Yasa dışı göçmenlerin tutuklu buldukları kurumların bağımsız mercilerce denetlenmesi, kötü muamelenin önlenmesinde ve daha genel anlamda tutukluluğun tatmin edici koşullarını sağlamakta önemli bir unsurdur. Denetleme ziyaretleri, tam anlamıyla etkili olabilmesi için, hem sık hem de habersiz yapılmalıdır. Ayrıca, denetleyiciler yasa dışı göçmenlerle özel mülakatlar yapabilme ve bu kişilerin gördükleri muamele ile ilgili tüm konuları inceleyebilme yetkisi tanınmalıdır (tutukluluğun fiziksel koşulları, gözaltı kayıtları ve diğer belgeler, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin haklarının uygulanması, sağlık hizmetleri, vb.).

Sağlıkla ilgili koruma önlemleri

90. Özgürlükten yoksun kılma sırasında yasa dışı göçmenlerin sağlık durumlarının değerlendirilmesi, her bir tutukluyla ve bir bütün olarak yasa dışı göçmen grubuyla ilgili temel bir sorumluluktur. Yasa dışı göçmenlerin ruhsal ve fiziksel sağlıkları, önceki travmatik deneyimlerden olumsuz yönde etkilenmiş olabilir. Ayrıca, alışılmış kişisel ve kültürel ortamın kaybı ve geleceğe dair belirsizlik; aralarında depresyon öncesi belirtiler, anksiyete ve travma sonrası hastalıkların da bulunduğu ruhsal bozukluklara yol açabilir.

91. Asgari olarak, tutuklu göçmenler için tüm merkezlerde geçerli yetkinliğe sahip bir hemşirenin günlük bazda bulunmasıdır. Bu kişi, bilhassa yeni gelenlerin ilk tıbbi taramalarını gerçekleştirmeli (özellikle, tüberküloz gibi bulaşıcı hastalıklar için), bir doktora görünme taleplerini almalı, reçetelenen ilaçların temin ve dağıtımını üstlenmeli, tıbbi belgeleri muhafaza etmeli ve genel hijyen koşullarını denetlemelidir.

92. Tıbbi gizliliğe toplum genelinde olduğu gibi aynı şekilde dikkat edilmesi gerektiği aşıkardır; bilhassa, yasa dışı göçmenlerin tıbbi dosyalarına tıbbi personel dışındaki kişiler erişmemeli ve bu belgeler kilit altında tutularak anahtarları hemşire veya doktor tarafından muhafaza edilmelidir. Ayrıca, tüm tıbbi tetkikler -ilgili doktor özel bir durumda aksini talep etmediği sürece- nezaret yetkililerinin duyma ve görüş alanı dışında gerçekleştirilmelidir.

Tıbbi ekibin ve/veya bakım personelinin üyeleri lisan sorunu nedeniyle tam bir tanı değerlendirmesi gerçekleştiremediğinde, gecikmeden yetkili bir tercümanın hizmetinden yararlanılmalıdır. Ayrıca, gözaltında tutulan yasa dışı göçmenler kendilerine sunulan tedavi hakkında tam bilgilendirilmelidir.

Önemli diğer üç koruma önlemi

93. İşkencenin ve insanlık dışı veya onur kırıcı ceza veya muamelenin önlenmesi, bir kişinin işkence veya diğer biçimlerde kötü muamele göreceğine dair gerçek bir tehlikenin varlığına inanılan bir ülkeye gönderilmemesi yükümlülüğünü içerir. Bu doğrultuda yasa dışı göçmenler, gizliliği ve diğer ülkelerdeki insan hakları durumlarının tarafsız ve bağımsız analizini garanti eden bir iltica prosedürüne (veya diğer bir ikamet prosedürüne) kolayca erişebilmeli ve geldiği ülke veya üçüncü bir ülkeye gönderilme durumunda kötü muamele riskinin bağımsız bir değerlendirmesi yapılmalıdır. CPT, bazı ülkelerde iltica başvurusunda bulunmak için sürenin yasalarla, ülkeye veya bir gözaltı kurumuna varıştan sonraki birkaç gün ile kısıtlanmasından ve son günden sonra yapılan başvuruların dikkate alınmamasından kaygı duymaktadır. Bu tür bir yaklaşım kişilerin, işkence veya diğer biçimlerde kötü muameleyle maruz kalmaları yönünde ciddi tehlike barındıran bir ülkeye gönderilmeleri olasılığını artırır.

94. Bu bağlamda CPT, yasa dışı göçmenleri taşıyan tekneleri denizde yakalayıp ilgili kişileri Kuzey veya Kuzeydoğu Afrika'ya iade eden bazı ülkelerin benimsemiş olduğu politikalar konusunda ciddi kaygılara sahiptir. İddialara göre, benzer göstergelere sahip bir uygulama bazı Avrupa kara sınırlarında da yer almaktadır.

Bu politika veya uygulamaları tatbik eden ülkeler, uluslararası insan hakları yasası ve Avrupa Birliği yasasının bir kısmını meydana getiren bir prensip olan "geri göndermeme" temel ilkesini ihlal etme tehlikesi içindedir. Bu durum özellikle, yasa dışı göçmenlerin gönderildikleri ülkeler Mülteci Statüsü ile ilgili 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni onaylamamış veya kabul etmemiş ise görülmektedir.

95. 4 Mayıs 2005 tarihinde Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen zorla iade ile ilgili Yirmi yönergeye göre, ülkeden çıkarma emri her vaka için ayrı, ulusal yasa ve prosedürleri izleyen ve uluslararası insan hakları yükümlülüklerine uygun bir karara dayanılarak düzenlenmelidir. Ülkeden çıkarma emri, ilgili kişiye yazılı olarak elden verilmelidir. Ayrıca, emre karşı daha yüksek bir makama başvurma olasılığı bulunmalı ve sınır dışı etme işlemi, temyiz kararından önce gerçekleştirilmemelidir. Prosedürün bu aşamasında da bir avukat ve bir tercümanın yardımı temin edilmelidir.

96. Üçüncü olarak, kişilerin özgürlüklerinden bir resmi makam tarafından yoksun kılındıkları yerler konusunda CPT, kötü muamele gördüğünü ileri süren kişideki tüm yaralanma belirtilerinin, söz konusu kişi tarafından verilen ilgili ifadelerin ve ilgili doktor (kişinin ifadesi ve gözlenen zedelenme arasındaki tutarlılık derecesine ilişkin) bulgularının, doktor tarafından bu amaçla tasarlanmış bir forma gereken şekilde kaydedilmesini sürekli tavsiye etmektedir. Kötü muamelenin meydana geldiğine inanmak için sebepler bulunduğunda benzer türde bir kayıt, belirli bir suçlama olmasa bile tutulmalıdır. Bir doktorun, söz konusu kişinin ileri sürdüğü kötü muamele suçlamaları

ile tutarlı (veya bir suçlama olmasa bile kötü muameleyi açıkça gösteren) her yaralanma vakası için kayıt tutmasını sağlamak amacıyla prosedürler geliştirilmeli ve bu kayıtlar, mahkeme veya savcılık makamlarının dikkatine sistematik olarak sunulmalıdır.

Çocuklar için ek koruma önlemleri

97. CPT, reşit olmayan yasa dışı bir göçmenin özgürlükten yoksun kılınmasına başvurmadan kaçınmak için tüm çabanın gösterilmesi gerektiğine inanır.⁶ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 3'te açık ve net bir şekilde ifade edilen "çocuğun yararına" ilkesi uyarınca, refakatsiz ve tek başına yaşayan çocuklar⁷ dahil olmak üzere, çocukların özgürlüklerinden yoksun kılınması nadiren onaylanmaktadır; Komite'nin görüşüne göre, kesinlikle sadece ikamet durumunun bulunmaması nedeniyle harekete geçilmemelidir.

Bir çocuk istisnai olarak tutuklandığında, özgürlüğünden yoksun kılınması mümkün olduğunca kısa sürmeli; refakatsiz veya tek başına yaşayan çocukların tutukevinden bir an önce salıverilmesi ve daha uygun bir himaye altına yerleştirilmesini mümkün kılmak için tüm çaba gösterilmelidir. Ayrıca çocuğun savunmasız doğası nedeniyle, özellikle ebeveynlerinden veya diğer velilerinden ayrıldıklarında veya ebeveynleri, velileri veya akrabaları olmayan, refakatsiz tutuklu çocuklar için ek koruma önlemleri uygulanmalıdır.

98. Yetkililer bir çocuğun varlığından haberdar olduktan hemen sonra, profesyonel açıdan ehil bir kişi çocukla ilk mülakatı, çocuğun anladığı lisanda gerçekleştirmelidir. Çocuğun yaş, sağlık, psikososyal faktörler açılarından kaynaklanan özel hassasiyetleri ve şiddet, insan ticareti ve travmadan doğanlar dahil olmak üzere korunma gereksinimleri ile ilgili bir değerlendirme yapılmalıdır. Özgürlüklerinden yoksun kılınmış refakatsiz veya tek başına yaşayan çocukların, bir veli veya yasal temsilcinin atanması dahil olmak üzere yasal desteğe ve diğer uygun yardıma derhal ve ücretsiz erişimi sağlanmalıdır. Veliliğin niteliğini sürekli olarak izlemek üzere denetim mekanizmaları geliştirilmelidir.

99. Çocukların gözaltında tutuldukları kurumlarda düzenli olarak bir sosyal hizmet görevlisi ve bir psikoloğun bulunması ve bu kişilerle bireysel temasın sağlanması için adımlar atılmalıdır. Hem kadın hem erkek personelin bulunması, kötü muameleye karşı diğer bir koruma önleimidir; kadın ve erkek personelin bir arada bulunması hem gözetim uygulaması, hem de gözaltı ortamında bir miktar normallik hissinin gelişmesine yardımcı olması açısından faydalı olabilir. Özgürlüklerinden yoksun kılınan çocuklara birtakım yapıcı etkinlikler de (özellikle çocuğun eğitimine devam edebilmesine olanak sağlayacak şekilde) sunulmalıdır.

100. Istismar riskini sınırlamak için, çocukların kalacakları yerlerde özel düzenlemeler yapılmalıdır; örneğin, aksinin çocuğun yararına olduğu düşünülen durumlar hariç, yetişkinlerden ayrı tutmak gibi. Sözgelimi, çocuklara ebeveynleri veya diğer yakın akrabaları refakat ediyorsa çocuğun bu kişilerin yanında bırakılması daha uygundur. Bu durumda, ailenin bölünmesinden kaçınmak için tüm gayret gösterilmelidir.

---

⁶ Belirli bir yasa dışı göçmenin reşit (diğer bir deyişle, 18 yaşın üzerinde) olup olmadığı konusunda belirsizlik olduğu takdirde, söz konusu kişiye aksi kanıtlanana dek reşit değilmiş gibi davranılmalıdır.

⁷ "Refakatsiz çocuklar" (yalnız çocuklar olarak da adlandırılırlar), ebeveynlerinden ve diğer akrabalarından ayrılmış ve yasa ya da gelenek gereği kendilerine bakmakla yükümlü bir yetişkinin gözetiminde olmayan çocuklardır. "Tek başına yaşayan çocuklar", ebeveynlerinden veya önceki yasal veya geleneksel bakıcılarından ayrılmış, ancak diğer akrabalarından ayrılmamış olabilen çocuklardır. Bu nedenle bu grupta, diğer yetişkin aile üyelerinin eşlik ettiği çocuklar bulunabilir.